

ВІДГУК

офіційного опонента

доцента кафедри глобальної економіки Державного біотехнологічного університету,

кандидата економічних наук, доцента **БАБАН Тетяни Олександрівни**

на дисертацію **ГОНЧАРОВОЇ Ірини Миколаївни**

на тему: **«Організаційно-економічний механізм забезпечення**

транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 «Економіка»

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Проведений аналіз дисертації Гончарової Ірини Миколаївни дав змогу сформулювати такі узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей, наукової новизни, практичного значення та загальної оцінки дослідження, основні положення якого подані до захисту.

Актуальність теми дослідження. Сформовані тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва викликають необхідність адаптації системи забезпечення послугами з транспортного обслуговування відповідно до вимог виробників. Очевидно, що механізми, задіяні у процесі впорядкування забезпечення транспортним обслуговуванням сільськогосподарських виробників мають як організаційні, так і економічні засади, що утворюють єдину консолідовану систему. Від здатності організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників задовольняти обсяги попиту на послуги з транспортного обслуговування відповідно до їх кількості та спектру технологічних особливостей безпосередньо залежить економічна ефективність сільськогосподарського виробництва та рівень розвитку сільських регіонів. За даними Світового банку, в Україні за період з 1981 по 2023 рік середній відсоток доданої вартості від валового внутрішнього продукту, який утворився у сфері сільського, лісового та рибного господарства, склав 12,44 %, що майже втричі перевищує загальносвітовий показник (4,36 %). Цей показник підкреслює значну залежність світового балансу продовольчої безпеки від сільськогосподарського виробництва в Україні та зумовлює необхідність формування досконалого організаційно-економічного механізму забезпечення виробників сільськогосподарської продукції.

Важливим вектором функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників є створення умов для сталого розвитку сільських територій. У цьому контексті суттєво зростає роль наукових доробок у сфері вдосконалення окремих компонентів механізму з метою забезпечення умов сталого розвитку.

У контексті зазначеного, предметом наукових досліджень стають проблеми аналізу методів забезпечення та вдосконалення системи транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Врахування викладених положень дає підстави стверджувати про актуальність обраної І. М. Гончаровою теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643), у межах якої запропоновано рішення щодо регулювання транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції шляхом застосування спеціалізованого мобільного додатку; «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військовослужбовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973, 2025–2027 рр.), а також Ізмаїльського державного гуманітарного університету за темою «Управління сталим розвитком стратегічних галузей національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104265, 2023–2027 рр.), у межах виконання якої авторкою запропоновано науково-практичні рекомендації щодо впровадження системи комплексних інноваційних проєктів з енергоефективності на підприємствах, що надають послуги з транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертації І. М. Гончарової, мають достатній ступінь обґрунтованості, який підтверджується опрацюванням широкого кола наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених; авторкою використано значну кількість статистичних даних з офіційних загальноукраїнських та світових спеціалізованих інформаційних джерел; авторкою опрацьовано значну кількість чинних законодавчих актів. Здобувачкою використовувалися відповідні методи наукового дослідження, а саме: аналіз, синтез, індукція, дедукція, системний аналіз, графічний, метод абстрагування, логічний та інші методи.

Статистичне та фактологічне підґрунтя дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти щодо регулювання транспортного обслуговування, матеріали та звітні дані Державної служби статистики України, Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерства розвитку громад та територій України, Комітету Верховної Ради України з питань транспорту та інфраструктури, ресурси мережі Інтернет, наукові досягнення вчених-економістів і практиків, обґрунтування власних спостережень та аналітичних розробок, використаних під час написання дисертації.

Висновки та рекомендації повною мірою відповідають визначеним завданням та змісту дисертації, що дозволяє вважати дисертацію завершеним науковим дослідженням.

Новизна наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації.

Узагальнення наукових положень, які виносяться на захист, дозволяє визначити нові, отримані здобувачкою результати, що полягають в обґрунтуванні теоретичних засад і розробленні комплексу заходів щодо підвищення ефективності організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Серед найбільш важливих результатів проведеного дослідження є всі підстави виокремити складові дослідження, у межах яких:

набули подальшого розвитку: обґрунтування методичних основ аналізу ефективності системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників відповідно до особливостей виробництва, що дозволило визначити пріоритетні напрями аналізу в процесі формування адаптованого інструментарію оцінювання якості транспортного обслуговування сільськогосподарських підприємств і визначити компоненти організаційно-економічного механізму, які формують пропозицію на ринку послуг із транспортного обслуговування та за допомогою яких досліджено загальну сукупність компонентів, що впливають на якість здійснення транспортних послуг;

удосконалено:

– підхід до формування системи первинного транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників шляхом створення комплексних заготівельно-логістичних вузлів, упровадження яких призведе до зниження шкідливого впливу на навколишнє середовище й зниження втрат сільськогосподарських виробників від неякісного транспортного обслуговування на первинному етапі виробництва та створить низку необхідних та достатніх умов для сталого розвитку сільських територій, оскільки це призведе до зниження кількості викидів унаслідок оптимізації залучення транспортних засобів із двигунами внутрішнього згоряння в процесі доставки необхідних для сільськогосподарського виробництва товарів та вивезення виробленої продукції до місць первинного сортування, пакування й виконання інших робіт, пов'язаних із збереженням її споживчих якостей;

– методичний підхід до формування критеріїв інтегрального оцінювання комплексних інноваційних проєктів з урахуванням особливостей організаційно-економічного механізму транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників шляхом інтегрування до наявної системи логістичного показника, використання якого надає можливість урізноманітнити механізм інтегрального оцінювання проєктів, які розробляються та впроваджуються в межах забезпечення якісного функціонування та своєчасного

вдосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Робота насичена статистичним матеріалом, що у поєднанні з теоретико-методологічними аспектами проблеми дозволяє сформувати цілісне уявлення про предмет дослідження. Сформовані у дисертації висновки побудовано логічно та вони мають ґрунтовне аналітичне забезпечення.

Практична цінність результатів дослідження. Результати дисертації І. М. Гончарової мають важливе практичне значення, що полягає в перспективності використання основних положень і запропонованих пропозицій у діяльності органів місцевого самоврядування, регіональних агенцій розвитку територій, суб'єктів господарювання та наукової спільноти під час проведення подальших наукових пошуків у даному напрямі. Практичну цінність наукового дослідження І. М. Гончарової підтверджено у роботі відділу інвестицій та міжнародної діяльності Болградської міської ради Одеської області, а саме в процесі формування завдання на проєктування індустріального парку «Болград-Індастрі», а також іншими відділами та спеціалістами міської ради під час організації взаємодії між органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

У процесі співпраці І. М. Гончарової з ТОВ «Болградтранс» було запроваджено спеціалізовані пасажирські маршрути для перевезення працівників виноградарських підприємств, що дало змогу сільськогосподарським виробникам зменшити витрати на оплату послуг із транспортного обслуговування. У межах співробітництва із керівництвом ТОВ «Болградтранс» розроблено організаційно-економічні заходи, спрямовані на реалізацію положень Національної транспортної стратегії України до 2030 року, які сприяють підприємству в процесі вдосконалення системи його діяльності відповідно до критеріїв, визначених державою як стратегічні.

Теоретичні положення та практичні результати дослідження впроваджено в освітній процес Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Методичні засади оцінки ефективності інноваційних проєктів у сфері транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників включено до змісту дисциплін «Економіка, організація і адміністрування інноваційної діяльності», «Проєктний аналіз», «Основи логістики» для здобувачів освітнього ступеня бакалавра у межах освітньо-професійної програми «Менеджмент: бізнес-адміністрування»; дисциплін «Митна та транспортна логістика», «Стратегія розвитку підприємництва» для здобувачів освітнього ступеня бакалавра у межах освітньо-професійної програми «Підприємництво та торгівля: економічна безпека та логістично-митна справа»; «Управління проєктами та ризиками» для здобувачів освітнього ступеня магістра в рамках освітньо-професійної програми «Менеджмент:

адміністрування діяльності суб'єктів господарювання»; «Управління інноваційними проєктами та комерціалізація наукових досліджень» для здобувачів освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Економіка».

Відтак, теоретичні положення, методичні розробки та практичні результати дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що дана робота містить наукові положення, які є новими та характеризуються високим рівнем практичної спрямованості.

Повнота викладення у наукових працях наукових досліджень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Доцільно зазначити, що основні положення дисертації опубліковані у 25 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 2 статті у колективних монографіях, 14 тез наукових доповідей, що свідчить про різноманітність форм апробації та оприлюднення отриманих у ході дисертаційного дослідження результатів.

Апробацію результатів дисертаційного дослідження здійснено на міжнародних конференціях, бізнес-форумах та міжнародних науково-практичних семінарах. Результати наукового дослідження, винесені на захист, отримані авторкою особисто та повною мірою відображені у опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень здобувачки. За кількістю публікацій, рівнем наукових видань, в яких вони були представлені, та повнотою викладення положень дисертаційного дослідження відповідні вимоги дотримано.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок. Дисертація містить 11 таблиць, 44 рисунки, 12 формул, 4 додатки, а також список використаних джерел, що включає 220 найменувань.

У **першому розділі** дисертації розкрито теоретико-методичні засади механізму транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції. Здобувачкою охарактеризовано організаційно-економічний механізм транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників як основу ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, розглянуто теоретичні засади поліпшення механізмів транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції та визначено методичні підходи до формування компонентів організаційно-економічного механізму вдосконалення системи транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників.

У другому розділі дисертації проаналізовано стан системи транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції в Україні та світі. Здобувачкою на підставі аналізу статистичних даних розглянуто сучасний стан, тенденції та проблеми транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції; проведено аналіз застосування підходів до транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції в країнах світу; вивчено умови підтримки сталого розвитку як основи вдосконалення компонентів організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

У третьому розділі дисертації здобувачкою сформульовано основні положення заходів з поліпшення якості транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників; запропоновано шляхи поліпшення компонентів організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників на рівні підприємств – надавачів послуг; проаналізовано можливості впливу державної політики у сфері транспорту на якість транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Викладення матеріалу дисертації здійснено українською мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Структура та зміст дисертації логічно й послідовно пов'язані між собою.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація та наукові публікації, у яких висвітлено основні наукові результати дисертації, не містять порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, само плагіату, фабрикації, фальсифікації). Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами з дотриманням системного викладення матеріалу. Робота написана державною мовою. Стиль викладення матеріалу – науковий і літературний. Текст дисертації переважно позбавлений граматичних і орфографічних помилок, а також технічних недоліків. Основні положення, висновки, пропозиції й рекомендації дисертації в цілому характеризуються послідовністю, аргументованістю та завершеністю.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження або вказують на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. У цілому відзначаючи наукову цінність проведеного дисертаційного дослідження, а також обґрунтованість основних положень новизни, висновків та рекомендацій, доцільно водночас звернути увагу на окремі дискусійні положення:

1. Сформовану здобувачкою схему підходів до організації транспортного обслуговування виробників бажано доповнити з урахуванням особливостей мультимодальних перевезень, застосування яких набирає все більшої актуальності у транспортних процесах, що забезпечують функціонування різних типів виробників.

2. Фази маркетингу інновацій у транспортній сфері бажано доповнити описом прикладу спеціалізованого інформаційно-комунікаційного засобу, що може бути використаний для консолідації основних економічних показників та результатів попереднього аналізу ефективності впровадження інновацій у процесі удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

3. Здобувачкою запропоновано створення заготівельно-логістичних пунктів на первинному етапі транспортного обслуговування сільськогосподарських виробників, однак бажано б було також навести приклад системи роботи цих пунктів з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва.

4. Згідно із запропонованою здобувачкою системою формування вантажів у межах мультимодальних перевезень, доцільно більш детально розглянути можливості обігу спеціалізованої тари для перевезення продукції сільськогосподарського виробництва та вторинної сировини для виготовлення цієї тари, оскільки збереження споживчих якостей продукції сільськогосподарського виробництва, особливо продукції рослинництва, напряму залежить від забезпеченості тарою.

5. Здобувачкою детально розглянуто програми фінансової підтримки оновлення технічних засобів з боку уряду, однак, з урахуванням низького рівня залученості приватних інвестицій, доцільно було б запропонувати алгоритми залучення приватних інвестицій.

Підсумовуючи вищезазначене, необхідно констатувати, що наявні в дисертації дискусійні положення значною мірою характеризують авторський підхід й не знижують її загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. З урахуванням актуальності завдань, вирішених у процесі дослідження, та одержаних вагомих наукових результатів доцільно стверджувати, що дисертація І. М. Гончарової є ґрунтовним завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому науково-методичному рівні. Дисертація містить нові наукові положення, що поглиблюють теоретико-методичні засади та спрямовані на розв'язання важливого наукового завдання, яке полягає в удосконаленні теоретико-методичних положень та розробленні практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності організаційно-економічного механізму забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції.

Одержані у дисертації наукові результати є достатньо обґрунтованими, характеризуються повнотою викладення, внутрішньою логікою узгодженості та послідовності викладення матеріалу. Наукові праці, опубліковані авторкою, повною мірою відображають основні положення та результати проведеного дисертаційного дослідження.

За актуальністю теми, змістом роботи, рівнем наукової новизни та практичною значущістю одержаних результатів, ступенем їх обґрунтованості та достовірності, дисертація Гончарової Ірини Миколаївни на тему: «Організаційно-економічний механізм забезпечення транспортного обслуговування виробників сільськогосподарської продукції» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Гончарова Ірина Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент доцент кафедри глобальної економіки Державного біотехнологічного університету, кандидат економічних наук, доцент Тетяна БАБАН